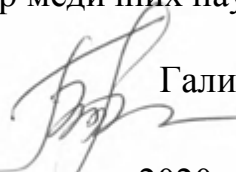

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ
КАФЕДРА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРАПІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник кафедри військової терапії

полковник медичної служби
доктор медичних наук, професор

Галина ОСЬОДЛО

«27» серпня 2020 р.

СИЛЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

БІОМЕДИЧНА НАУКА ТА
ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ МЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ **третій (освітньо-науковий)** _____
перший (бакалаврський) / другий (магістерський)

вид дисципліни _____ **вибіркова** _____
(загальна підготовка (обов'язкова/вибіркова) / професійна підготовка (обов'язкова/вибіркова))

форма навчання _____ **очна (денна)** _____
(денна/заочна)

Київ – 2020/2021 навчальний рік

ЗМІСТ

1. Опис курсу
2. Мета викладання дисципліни
3. Завдання вивчення дисципліни
4. Очікувані результати (компетентності)
5. Пререквізити
6. Тривалість курсу
7. Інформація про викладача
8. Методи викладання
9. Політика курсу
10. Форма контролю знань
11. Шкала оцінок
12. Змістовний план вивчення навчальної дисципліни (структура)
13. Завдання для самостійної роботи
14. Питання до заліку
15. Рекомендована література

1. Опис курсу

Предметом вивчення навчальної дисципліни **«Біомедична наука та етичні принципи медичної практики»** є етичні основи та регулювання лікарської діяльності, відносин лікаря та пацієнта, дискусійні етичні проблеми, які виникають в процесі медичної практики та під час виконання біомедичних досліджень.

Навчальна дисципліна **«Біомедична наука та етичні принципи медичної практики»** належить до циклу вибіркових дисциплін, викладається в III семестрі 2 року навчання, за рівнем вищої освіти: третій (освітньо-науковий); ступенем вищої освіти: доктор філософії; спеціальністю: 222 «Медицина».

Основними організаційними формами навчання є лекційні, семінарські та практичні заняття, самостійна робота. Лекції покликані підвищити інтерес ад'юнктів до глибшого самостійного вивчення питань навчальної дисципліни. Практичні заняття закріплюють набуті на лекціях і під час самостійної підготовки знання та формують у ад'юнктів навички, а семінарські заняття поглиблюють знання з цієї дисципліни.

2. Мета викладання дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни **«Біомедична наука та етичні принципи медичної практики»** є засвоєння ад'юнктами етико-гуманістичних основ медицини, медичної етики і біомедичної етики; розкриття змісту міжнародно визнаного етичного стандарту медичної практики; навчання майбутніх спеціалістів компетентному користуванню етичним стандартом в складних проблемних ситуаціях професійної діяльності; здобуття ад'юнктом теоретичних знань, практичних умінь та навичок, оволодіння відповідними компетентностями, що необхідні для: проведення науково-дослідної діяльності, аналізу методологічних, біоетичних та етико-правових засад сучасних біомедичних досліджень та складання форми інформованої згоди для пацієнта відповідно до цінностей та принципів біоетики, етики біомедичних досліджень, міжнародних та вітчизняних етико-правових стандартів; оволодіння сучасною методологією проведення біомедичного дослідження, механізмами втілення цінностей та принципів біоетики в науково-дослідний проект.

3. Завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни **«Біомедична наука та етичні принципи медичної практики»** є:

- засвоєння ад'юнктами новітніх розробок в галузі біомедичної етики, норм і принципів міжнародного права, що регулюють медичну діяльність;
- розкриття проблематики взаємин лікаря, медичного персонала, пацієнта та членів його родини;
- формування почуття найвищої соціально-правової, моральної та професійної відповідальності в процесі майбутньої діяльності;
- засвоєння сучасної інформації щодо нормативно-правового регулювання

- професійної діяльності лікаря;
- використання у своїй майбутній практичній діяльності правових, технічних, природоохоронних, профілактичних та освітньо-виховних заходів, спрямованих на забезпечення здорових і безпечних умов існування людини в сучасних умовах.

4. Очікувані результати (компетентності)

4.1. Інтегральна компетенція, що набувається під час засвоєння навчальної дисципліни:

Здатність застосовувати отримані знання, розв'язувати складні задачі та практичні проблеми у професійній діяльності лікаря із застосуванням теорій, положень, принципів та норм гуманітарних, фундаментальних та клінічних наук в умовах інформаційності й комплексності.

4.2. Програмні компетентності (загальні), що набуваються під час засвоєння навчальної дисципліни:

Здатність використовувати методологічні принципи наукових досліджень.

Здатність професійно використовувати загальні методи пізнання: аналізу та синтезу; індукції та дедукції; закони формальної та діалектичної логіки.

Здатність використовувати правила та принципи біоетики під час планування, проведення та аналізу результатів наукового дослідження.

Комунікативні компетентності

Здатність ефективно спілкуватися із спеціальною та загальною аудиторіями державною та іноземною мовами.

Здатність ефективно використовувати навички риторики.

Здатність представляти складну інформацію у зручний та зрозумілий спосіб усно і письмово, використовуючи відповідну технічну лексику та методи.

Готовність цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність.

Здатність до ефективної професійної взаємодії.

Управлінські компетентності

Здатність працювати в умовах обмеженого часу та ресурсів, а також мотивувати та керувати роботою інших для досягнення поставлених цілей.

Викладацькі компетентності

Здатність педагогічно мислити, що передбачає наявність аналітичних умінь, завдяки яким проявляється узагальнене вміння педагогічно мислити.

Здатність діагностувати педагогічні явища, аналізувати їх складові (умови, причини, мотиви, засоби, форми та інше); знаходити способи оптимального рішення педагогічних проблем тощо.

Здатність проявляти прогностичні уміння, які проявляються в прогнозуванні педагогічного процесу, розвитку особистості та її соціальних відношень.

Здатність проявляти проєктивні уміння, що полягають у конкретизації педагогічного прогнозування в планах навчання і виховання, обґрунтування способів та етапів їх реалізації: підбір змісту педагогічного процесу; визначення основних видів діяльності тощо.

Здатність проявляти рефлексивні уміння, що проявляються в уміннях педагога аналізувати свою професійну діяльність: правильність постановки мети і завдань; адекватність змісту педагогічного процесу поставленим завданням; відповідність форм, методів, засобів індивідуальним і віковим особливостям суб'єктів навчання.

Здатність проявляти компетентність для навчання суб'єктів навчання на практичних заняттях.

Особистісні компетентності

Здатність планувати та вирішувати завдання власного професійного та особистісного розвитку.

Здатність навчатися, мати сучасний рівень навчання.

Здатність працювати автономно.

Здатність бути критичним і самокритичним.

Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Етичні зобов'язання

Здатність проявляти соціальну відповідальність та громадянську свідомість.

4.3. Програмні компетентності (професійні), що набуваються під час засвоєння навчальної дисципліни

Здатність проводити аналіз проектів та результатів наукових досліджень та оформляти їх у вигляді протоколу досліджень державною мовою.

Здатність застосовувати в науковому дослідженні сучасні методологічні підходи та етико-правові вимоги до біомедичних досліджень.

Здатність до абстрактного мислення, синтезу, аналізу та оцінки сучасних наукових досягнень, отримання нових знань при вирішенні дослідницьких і наукових завдань.

Здатність до включення нових уявлень, ідей смислів в існуючі знання.

Здатність застосовувати сучасні природничі, гуманітарні методології та принципи у науковій діяльності, в оформленні результатів власного наукового дослідження.

Здатність до володіння сучасними методами наукового дослідження, в тому числі пошуку інформації в літературі, розрізнення первинних і вторинних джерел, використання традиційних та новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Здатність інтерпретувати результати клінічних та доклінічних досліджень та виокремлювати гуманістичну складову дослідження, захищати права та безпеку пацієнтів.

Здатність оцінювати та забезпечувати якість клінічного дослідження, втілювати біоетичні принципи в науковий проект.

Здатність діяти соціально відповідально з метою розвитку громадянського суспільства.

Здатність розв'язання етичних проблем, що виникають в ході проведення дослідження.

Здатність втілювати принципи біоетики в науково-дослідний проект.

Здатність планувати, контролювати, керувати своїм науковим дослідженням.

4.4. Запланований результат навчання.

Ад'юнкт повинен знати:

- медичну етику та медичну деонтологію, розкриття предмету їх вивчення та кола проблем;
- правове забезпечення професійної діяльності лікаря у сучасному суспільстві;
- основні етапи становлення медичної деонтології та внесок видатних вітчизняних лікарів у її розвиток;
- «Клятву Гіппократа»: історію виникнення та подальші зміни;
- основні типи взаємовідносин між лікарем та пацієнтом, міжнародні документи, що регламентують права пацієнта;
- ятрогенії, основні їх причини, наслідки та профілактика;
- поняття лікарської таємниці: визначення, сутність, основні правові документи, які гарантують дотримання лікарської таємниці в Україні та світі;
- лікарські помилки: визначення, сутність, види лікарських помилок;
- поняття про лікарські правопорушення та юридичну відповідальність за них;
- біомедична етика в сучасному суспільстві, її предмет, статус та коло проблем;
- деонтологічні аспекти захисту права на життя: штучне запліднення, аборти, трансплантологія, використання стоволових клітин, етичні проблеми технологій, штучно підтримуваних життя;
- деонтологічна проблема права пацієнта на смерть: поняття про евтаназію активну та пасивну, морально–деонтологічні погляди на суїцид, статус мертвого тіла в медицині;
- деонтологічні аспекти взаємовідносин у медичних колективах під час виконання лікарської та наукової діяльності;
- основні деонтологічні підходи в онкології, психіатрії, геронтології;
- деонтологічні аспекти взаємовідносин лікаря з хворими на життєво небезпечні інфекційні захворювання.

Ад'юнкт повинен уміти:

- визначати зміст та завдання медичної деонтології в структурі сучасних медичних дисциплін;
- засвоїти основоположні поняття медичної деонтології;
- демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами; медичного фахівця та вміння застосовувати їх в конкретних професійних ситуаціях;
- визначати та ілюструвати прикладами основні деонтологічні принципи діяльності сучасного лікаря;
- демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами; медичного фахівця та вміння застосовувати їх в конкретних професійних ситуаціях;
- трактувати ключові питання правових та етичних аспектів медичної діяльності лікаря.

Ад'юнкт повинен володіти наступними практичними навичками:

- втілення сучасних методологічних принципів наукового дослідження в власний науково-дослідний проект;
- втілення біоетичних принципів та цінностей в власний науково-дослідний проект;
- планування та складання «Протоколу біомедичного дослідження» власного біомедичного дослідження;
- складання «Форми інформованої згоди для пацієнтів» власного дослідження;
- втілення принципів біоетики у власне наукове дослідження;
- використання принципів біоетики та сучасних етико-правових вимог при розв'язанні моральних дилем, що виникають при проведенні власного біомедичного дослідження;
- оволодіння механізмом втілення в науковий проект принципів захисту прав пацієнта-суб'єкта дослідження під час проведення біомедичного дослідження, планування дослідження, написання протоколу дослідження, форми інформованої згоди для пацієнта;
- оволодіння механізмом втілення принципів гуманного відношення до експериментальних тварин під час проведення біомедичного дослідження, планування дослідження, написання протоколу дослідження
- складання заключного звіту власного наукового дослідження;
- аналіз етико-правових складових власного наукового проекту та його презентації на засідання комісії з питань етики;
- складання пакету документів біомедичного дослідження для проведення етичної експертизи комісією з питань етики відповідно до сучасних стандартних операційних процедур.

Зазначені практичні навички формуються на кожному навчальному занятті під керівництвом викладача.

5. Пререквізити

Навчальна дисципліна «**Біомедична наука та етичні принципи медичної практики**» ґрунтується на отриманих знаннях під час навчання у вищих медичних навчальних закладах та УВМА, а також на вивченні таких дисциплін як методологія наукової діяльності, організації та економіка охорони здоров'я, соціальної медицини, гігієни та екології, психіатрії, медичної психології, що передбачає «вертикальну» інтеграцію з цими дисциплінами та формування умінь застосовувати знання в процесі подальшого навчання та у професійній діяльності. Програма націлена на набуття ад'юнктами навичок трансферу, які дають змогу використовувати отримані знання для дослідження в суміжних з медициною галузях, наприклад охорона здоров'я, соціальний сектор, тощо.

6. Тривалість курсу

Обсяг дисципліни: 3 кредити ECTS, 90 годин.

Лекції: 10 годин.

Практичні заняття: 34 години.

Семінарські: 34 години.

Форми контролю: проведення попереднього тестування для визначення базового рівня знань ад'юнктів, поточний контроль, іспит.

Теми, що розглядаються в змістових модулях.

Змістовий модуль 1.

Загальні питання медичної етики: історія розвитку, основні принципи, правове регулювання

Тема 1. Медична етика як наукова дисципліна. Нормативно-правова основа медичної етики.

Медична етика як наукова дисципліна. Визначення етики як самостійної дисципліни. Етика в системі гуманітарних знань. Визначення моралі. Концепції походження моралі. Основні категорії етики. Медична етика та деонтологія. Історичні етапи становлення медичної етики. Біоетика як сучасний етап розвитку медичної етики.

Нормативно-правова основа медичної етики. Медичне право. Міжнародні правові документи, що регулюють моральне поле в клінічній медицині та медичних дослідженнях: Нюрнберзький кодекс, Женевська Декларація лікарів Всесвітньої Медичної Асоціації, Міжнародний кодекс медичної етики ВМА, Всесвітня декларація про геном людини та права людини. Законодавство України про охорону здоров'я.

Тема 2. Принципи медичної етики. Основні засади відносин між лікарем та пацієнтом. Лікар та сучасне суспільство. Особливості національної моделі охорони здоров'я.

Принципи медичної етики. Основні засади відносин між лікарем та пацієнтом. Традиції та основні принципи медичної етики. Основні засади відносин між лікарем та пацієнтом. Важливість комунікативних навичок у роботі лікаря. Поняття про спілкування, зміст, мета і засоби спілкування. Стратегії та тактики спілкування. Види запитань для проведення бесіди. Вміння слухати. Активне слухання. Інтерактивна сторона спілкування. Ефективне спілкування. Поняття про «зворотній зв'язок». Комунікативні бар'єри. Поняття про «емпатію». Стадії емпатії. Способи передачі емпатії. Особа в ситуації етичного вибору. Моральні норми і правила. Лікарська таємниця. Сучасні моделі взаємовідносин «лікар-пацієнт». Фактори впливу на психічний та емоційний стан пацієнта. Принципи професійного спілкування лікаря та пацієнта на різних етапах діагностування та процесу лікування. Деонтологічні норми під час інформування пацієнта щодо діагнозу та прогнозу лікування. Відносини між лікарем і близькими та рідними пацієнта. Особистість лікаря. Лікар та сучасне суспільство. Особливості національної моделі охорони здоров'я. Основні якості особистості медика. Мужність і оптимізм в роботі медика. Лікар як громадянин та інтелігент. Напрямки та можливості розвитку майбутнього лікаря в етичному та

професійному контекстах. Необхідність цілісного мислення для лікаря в сучасному світі. Вміння бути спостережливим та уважним, як запорука постійного професійного зростання та дотримання основних норм деонтології в медицині. Відношення сучасного суспільства до лікаря. Соціальна справедливість і соціоетичні зобов'язання. Розподіл ресурсів охорони здоров'я. Соціоетичні зобов'язання. Практика біоетики в різних моделях охорони здоров'я. Основні принципи національної моделі охорони здоров'я.

Змістовий модуль 2.

Етичні проблеми та принципи медичної практики та біомедичних досліджень

Тема 3. Етичні проблеми медицини початку й кінця життя.

Етичні проблеми репродуктивної медицини. Права дитини. Етичні проблеми репродуктивної медицини. Права новонародженого та права ембріона. Пренатальний скрінінг: обґрунтування ризиків. Штучне запліднення та пов'язані з ним етичні проблеми (штучна інсемінація, донорство репродуктивних клітин, сурогатне материнство, маніпулювання ембріонами та зайві ембріони, конфіденційність). Проблема абортів: відношення різних культур та релігійних конфесій; права жінки та ембріона. Права дитини та медицина.

Проблема життя та смерті в філософії та медицині. Право на гідне життя та право померти гідно. Відношення до смерті – історико-філософська ретроспектива. Філософський, моральний та правовий аспекти евтаназії та ятротаназії. Паліативна допомога. Хоспіси: становлення, принципи та філософія лікарського підходу до хворих. Сучасна дискусія у світі щодо моральності переривання життя. Відношення до пацієнтів похилого віку.

Тема 4. Соціально-філософські аспекти етичних проблем в медицині

Етичні проблеми трансплантології, переливання крові, ВІЛ-інфекції та соціально-небезпечних інфекцій. Основи біоетичних аспектів трансплантології та переливання крові. Поняття трансплантації: історія і сучасність. Моральні проблеми трансплантології. Ксенотрансплантація. Етико-правові принципи трансплантації людських органів. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині». Поняття про донорство та трансфузіологію. Біоетичні проблеми переливання крові. Закон України «Про донорство крові та її компонентів». Юридичні моделі при заборі органів від трупних донорів. Біоетичні проблеми клонування людських органів. Етичні проблеми біобанків органів і тканин.

Основи біоетичних проблем ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій. Морально-етичні проблеми ВІЛ /СНІДУ причина прихованої епідемії в Україні. Допомога хворим на СНІД. Епідемія ВІЛ/СНІДу. Люди, які живуть із ВІЛ/СНІДом, та уразливі до ВІЛ групи. Правозахисна діяльність у сфері ВІЛ/СНІДу. Біоетичні проблеми під час лікування хворих з ВІЛ/СНІДом. Права людей, які живуть із ВІЛ/СНІДом. Правозахисна діяльність у сфері ВІЛ/СНІДу. Стигма і дискримінація, асоційовані з ВІЛ/СНІДом.

Ятрогенії: поняття, класифікація, причини, наслідки, профілактика. Лікарська помилка: визначення, види лікарських помилок. Поняття про лікарські правопорушення і юридична відповідальність за них.

Біоетичні проблеми біопсихосоціальної медицини, психології та психіатрії. Лікування психічних хворих і права людини. Специфіка етичних проблем у психіатрії. Моделі психічних захворювань. Етика медсестри психіатричного закладу. Психотерапевтична роль медсестри. Загальні етичні принципи в роботі психологів різних рівнів. Специфіка роботи з дітьми. Механізми психічного та фізіологічного стресу. Психологічні наслідки стресу. Профілактика психічного стресу та корекція його наслідків. Сучасні підходи до психічного оздоровлення. Етичні проблеми медичного застосування психотропних засобів. Боротьба з наркозалежністю, алкоголізмом і тютюнопалінням.

Основи біоетичної оцінки та контролю генетичних технологій. Етичні проблеми впровадження нанотехнологій у медицину. Біотехнологія, біобезпека і генетична інженерія. Генно-інженерні організми на службі у медицини. Виробництво трансгенних медичних препаратів. Етичні проблеми застосування медичних технологій, які пов'язані із втручанням у геном людини, її фізіологію, фізичну та психологічну цілісність. Етичні проблеми клонування живих організмів. Генна та фетальна терапія, генетична паспортизація, генно-модифіковані продукти – етичні аспекти. Приклади впровадження нанотехнологій у медицину. Етико-деонтологічні аспекти застосування нанотехнологій. Біоетичні принципи впровадження нанотехнологій. Проблеми впровадження нанотехнологій у медицину.

Тема 5. Етико-правове регулювання біомедичних досліджень. Доклінічні дослідження та клінічні випробування лікарських засобів в Україні.

Етико-правове регулювання біомедичних досліджень. Доклінічні дослідження та клінічні випробування лікарських засобів в Україні. Основні етичні принципи біомедичних досліджень. Нюрнбергський кодекс, Бельмонтський звіт та Хельсинська декларація ВМА. Етичні принципи досліджень над тваринами. Доктрина трьох "R". Принципи та етапи біомедичних досліджень з людьми. Стандарти якості біомедичних експериментів згідно М. Бунге.

7. Інформація про викладачів

Викладач	Красюк Олександр Анатолійович
Вчений ступінь	Доктор медичних наук
Посада	Професор кафедри
Наукові інтереси	Внутрішні хвороби Функціональна діагностика
Контактний телефон викладача	
E-mail викладача	alexkrasyuk@ukr.net
Викладач	Козачок Микола Миколайович
Вчений ступінь	Кандидат медичних наук

Посада	Професор кафедри військової терапії
Наукові інтереси	Внутрішні хвороби Ендокринологія
Контактний телефон викладача	
E-mail викладача	niki52@ukr.net
Викладач	Коваль Микола Миколайович
Вчений ступінь	Кандидат медичних наук
Посада	Доцент кафедри військової терапії
Наукові інтереси	Кардіологія Функціональна діагностика
E-mail викладача	kandidat_koval@ukr.net

8. Методи викладання

При проведенні занять застосовуються основні педагогічні методи: ділова гра, аналіз конкретних ситуацій, активне програмове навчання, ігрове проектування, стажування і проблемна лекція.

Застосовують наступні форми навчання:

- фронтальну - усі ад'юнкти під контролем викладача виконують одне і теж завдання одночасно;
- індивідуальну – усі ад'юнкти виконують завдання послідовно, один за одним.

Використовують наступні методи викладання (за джерелами знань):

- словесні – розповідь, пояснення, лекція, інструктаж, робота з літературою;
- наочні – демонстрація, ілюстрація, спостереження;
- практичні – практична робота, вирішення задачі, самостійна робота;
- інтерактивні – дискусія, робота в малих групах, мозковий штурм, ділова гра, кейс-метод.

Використовують наступні методи викладання (за рівнем самостійної розумової діяльності):

- **пояснювальний** – викладач доводить готову інформацію різними засобами, а ад'юнкти її сприймають, усвідомлюють та фіксують у пам'яті. Цей метод є одним із найбільш економічних способів передачі знань, передбачає використання таких засобів інформації, як слово (усне і друковане); наочні посібники, плакати, комп'ютерний ілюстраційний матеріал, тощо. Знання, які отримані в результаті реалізації цього методу не формують вміння, цей метод використовується для досягнення рівня «Знати»;
- **репродуктивний** - головною ознакою його є доведення і повторення способу діяльності, згідно завдання викладача;
- **проблемний метод** використовується викладачем при постановці проблеми перед тими, хто навчається і подальшого її вирішення, але при цьому викладач показує шляхи рішення, розкриває хід своєї думки. Цей метод повинен застосовуватись викладачем під час проведення практичних занять. Безпосереднім результатом проблемного викладання повинно бути

засвоєння ад'юнктами способу і логіки вирішення конкретної проблеми, але ще без вміння застосовувати їх самостійно. Цей метод навчає ад'юнктів способу отримання знань);

- **частково-пошуковий (евристичний)** використовується для досягнення мети поступового наближення ад'юнктів до самостійного вирішення проблем шляхом попереднього навчання виконання окремих елементів рішення. Використовується при виконанні практичних завдань, коли спосіб пошуку оптимального рішення визначає викладач, але рішення знаходить сам ад'юнкт;
- **винахідницький** є необхідним для повноцінного засвоєння методологічних основ організації та проведення наукових досліджень. Викладач використовує його для забезпечення творчого застосування знань, оволодіння методами наукового пізнання, формування риси творчої діяльності є умовою формування зацікавленості, потребу в такій формі діяльності. Формами застосування цього методу є: завдання на самопідготовку.

Використовують також наступні методи викладання:

- **за системним підходом**- стимулювання та мотивація; контроль та самоконтроль.
- **за основними етапами процесу** - формування знань; формування умінь і навичок; застосування знань; узагальнення; закріплення; перевірка.

Форми та види організації самостійної роботи

Самостійна робота ад'юнкта над засвоєнням навчального матеріалу з дисципліни «**Біомедична наука та етичні принципи медичної практики**» може виконуватись у бібліотеках Української військово-медичної академії, Національного військово-медичного клінічного центру «ГВКГ», у Національній медичній бібліотеці, навчальних кабінетах кафедри, комп'ютерному класі кафедри, а також у домашніх умовах.

Передбачаються такі організаційні форми самостійної роботи ад'юнкта:

- навчальна робота, яка виконується самостійно у вільний від занять та зручний для ад'юнкта час, як правило, поза аудиторією;
- робота ад'юнкта над індивідуальними завданнями під керівництвом викладача (аудиторна робота, робота з використанням комп'ютерної техніки, тощо);
- індивідуальні навчально-дослідні завдання — вид позааудиторної самостійної роботи ад'юнкта навчального, навчально-дослідницького чи експериментального характеру, які виконуються у процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу в даному семестрі у терміни, які передбачені програмою навчальної дисципліни;
- робота ад'юнкта над виконанням дисертаційної роботи.

Найпоширенішими видами індивідуальних навчальних та індивідуальних навчально-дослідних завдань є:

- робота з підручниками або посібниками;

- розв'язування та складання практичних (наприклад, ситуативних) задач різного рівня складності з теми (чи модуля);
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історичні довідки тощо;
- розробка сценарію позаурочного навчального заходу, аналіз елементів передового педагогічного досвіду тощо;
- розробка навчальних та діагностичних тестових завдань з предмету;
- проведення діагностичних досліджень та їх інтерпретація;
- проведення експериментальних досліджень та їх інтерпретація;
- укладання конспектів практичних занять на інноваційних засадах;
- реферування іноземних текстів за фаховими темами.

Зміст самостійної роботи з навчальної дисципліни **«Біомедична наука та етичні принципи медичної практики»** визначається робочою програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача і може складатися з таких видів роботи:

- підготовка до аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських, лабораторних, співбесіди з лектором тощо);
- виконання індивідуальних завдань;
- самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни згідно робочої програми навчальної дисципліни;
- переклад іноземних текстів встановлених обсягів;
- підготовка і виконання завдань, передбачених програмою практичної підготовки, дисертаційних робіт тощо;
- підготовка до усіх видів контролю, в тому числі до модульних і комплексних контрольних робіт та підсумкової атестації (виконання випускної кваліфікаційної роботи, виконання дисертаційної роботи);
- робота у наукових проблемних групах молодих вчених, семінарах тощо;
- участь у роботі наукових і науково-практичних конференцій, семінарів з фаху, підготовка наукових тез, статей, доповідей;
- виконання завдань, які базуються на використанні сучасних інформаційних технологій і комп'ютерних засобів навчання.

Методичні матеріали для самостійної роботи передбачають можливість проведення самоконтролю з боку ад'юнкта. Для самостійної роботи ад'юнкту також рекомендується відповідна наукова та фахова монографічна і періодична література із спеціальності «Біомедична наука та етичні принципи медичної практики». Матеріально-технічне та інформаційно-технічне забезпечення самостійної роботи ад'юнкта містить: навчальну і навчально-методичну літературу; бібліотеку з читальним залом, укомплектованим відповідно до діючих нормативів; комп'ютерний клас з навчальними та контролюючими програмами з навчальної дисципліни «Біомедична наука та етичні принципи медичної практики» та можливість роботи в мережі Інтернет; навчальні кабінети, оглядові, актовий зал тощо; місця проходження практики (клінічна база кафедри військової терапії).

9. Політика курсу

Ад'юнкт повинен:

- вчасно приходити на заняття.
- у випадку пропуску лекційних / практичних занять без поважної причини, ад'юнкт може бути не допущений до підсумкового контролю (заліку), або його підсумкова оцінка буде знижена;
- добросовісно готуватися до усіх видів поточного та підсумкового контролю;
- брати активну участь у практичних заняттях;
- бути толерантним у спілкуванні з викладачем та іншими ад'юнктами, зокрема під час обговорення питань на лекційних, практичних та семінарських заняттях;
- на свій вибір має підготувати один реферат / одну презентацію з матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення;
- ад'юнкт може перескласти підсумкову контрольну роботу у випадку отримання оцінки «незадовільно»;
- у випадку порушення норм академічної доброчесності під час виконання завдань поточного чи підсумкового контролю, ад'юнкт отримає «0» балів.
- неухильно дотримуватися правил внутрішнього розпорядку навчального закладу; інших видів політики, передбаченої нормативними документами, що регулюють навчальний процес в УВМА.

Якщо ад'юнкт має претензії до викладача через оцінювання, якість надання послуг тощо, спершу треба повідомити про це самого викладача; якщо проблему не вдалося вирішити, ад'юнкт має право звернутися до начальника кафедри чи керівництва Академії.

10. Види контролю знань та методи їх проведення

Контроль знань ад'юнктів – складова частина навчально-виховного процесу. Контроль здійснюється для того, щоб виявити якість засвоєних знань, умінь і навичок практичної діяльності. Зміст контролю зумовлений дидактичними цілями і завданнями, що стоять перед вивченням навчальної дисципліни чи окремих її частин.

Кількість контрольних заходів, форми їх проведення, періодичність доводяться до ад'юнктів на початку вивчення дисципліни.

Поточний контроль – оцінювання теоретичних знань і практичних навичок ад'юнктів з конкретного змістового модуля (логічно завершеної частини навчальної дисципліни). Проводиться на всіх видах навчальних занять.

Форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються кафедрою. Основні форми поточного контролю: усне опитування, письмовий контроль, тестування, ситуаційні задачі, практичні завдання, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

Основна мета поточного контролю – постійне отримання викладачем інформації про якість засвоєння ад'юнктами матеріалу навчальної дисципліни,

перевірка готовності ад'юнктів до виконання наступних навчальних завдань, а також управління їх навчальною мотивацією. Результати поточного контролю використовуються для коригування методів і засобів навчання та враховуються на заліку. Кількість балів для визначення результатів поточного контролю залежить від рівня знань ад'юнкта, вміння використовувати їх при виконанні практичних завдань, навичок пошуку науково доведеної інформації в мережі Інтернет. Результати поточного контролю фіксуються в журналі обліку навчальних занять.

Поточний та підсумковий залік – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння ад'юнктом навчального матеріалу на підставі результатів виконання ним певних видів робіт на практичних (семінарських) заняттях. Ці результати можуть зараховуватися як підсумок поточного контролю без додаткового опитування ад'юнкта. Ад'юнкт вважається допущеним до підсумкового контролю (диференційованого заліку), якщо він виконав усі види робіт, передбачені навчальним планом.

Залежно від особливостей дисципліни «Біомедична наука та етичні принципи медичної практики» встановлені такі види контролю знань:

- проведення попереднього тестування для визначення базового рівня знань;
- поточний контроль виконаних практичних завдань, в т.ч. контрольна робота, самостійна робота та письмові модульні контрольні роботи;
- поточний контроль засвоєння матеріалу семінарських (практичних) занять на підставі відповідей на питання, дискусій, повідомлень, доповіді за матеріалом тем, включених до програми циклу;
- індивідуальні навчально-дослідні завдання та їх захист;
- статті, тези, та інші публікації в наукових виданнях, опубліковані за рішенням кафедри за підсумками науково-дослідницької роботи;
- виступи;
- проведення модульного контролю за кожним модулем (складання заліку).

На кафедрі військової терапії використовуються такі методи контролю знань, умінь і навичок, як:

- систематичне спостереження за ад'юнктом у процесі навчання;
- індивідуальне та фронтальне опитування (усне та письмове);
- контрольна і самостійна робота (практична, тощо);
- самоконтроль;
- графічна перевірка;
- практичний контроль умінь та навичок;
- програмоване опитування;
- тестовий контроль (в тому числі, комп'ютерний).

Спостереження. Хоча результати спостереження за навчальною діяльністю ад'юнктів викладачі не фіксують в офіційних документах (журналах чи відомостях), однак вони надзвичайно цінні для своєчасної корекції навчального процесу, здійснення індивідуальних та диференційованих підходів до навчання ад'юнктів. Спостерігаючи за роботою ад'юнктів на семінарських і практичних заняттях, викладачі кафедри складають уявлення про те, наскільки плідно проходить їхня самостійна підготовка, якою мірою в них розвинені пізнавальні можливості і творчі здібності, самостійність в оволодінні знаннями,

мотивація навчання. Значну роль при цьому відіграють індивідуальні консультації, на яких в довірливій бесіді викладачі не тільки виявляють негативні фактори, а й здійснюють профілактичні заходи щодо попередження низької успішності.

Індивідуальне опитування – це перевірка знань, умінь і навичок у конкретного ад'юнкта, співпраця на рівні «викладач – ад'юнкт». Викладач, уникаючи пасивності інших ад'юнктів, які не підлягають опитуванню, використовує комбіноване (змішане) опитування, за допомогою якого охоплюється кілька ад'юнктів (одночасні самотійні роботи, тощо).

Фронтальне опитування дає можливість викладачу за досить короткий термін перевірити рівень знань у великої кількості ад'юнктів, включаючи їх в активну навчально-пізнавальну діяльність, систематизувати, узагальнити й підсумувати вивчене. Використання методу опитування сприяє повторенню, систематизації і узагальненню вивченого раніше матеріалу.

Усне опитування – найпоширеніший метод контролю знань ад'юнктів, суть якого полягає в постановці перед ними запитань за змістом навчального матеріалу, що виноситься для контролю, та оцінюванні їхніх відповідей. Усне опитування проводиться в різних формах (індивідуальне, фронтальне). Викладач безпосередньо спілкується з ад'юнктом, виявляє рівень його знань, ставить додаткові, перевірочні запитання.

Письмовий контроль – дає можливість викладачам одночасно перевірити знання, уміння та навички аспірантів однієї чи декількох груп. Цей метод, відрізняючись простотою застосування, дозволяє викладачам економніше використовувати навчальний час, досягати єдності вимог, індивідуалізувати їх. Крім того, письмові роботи дають можливість виявляти уміння логічно, послідовно і стисло висловлювати свої думки на аркуші паперу. Варто також зазначити, що письмові контрольні роботи ад'юнктів оцінюються з вищою об'єктивністю, ніж результати усного опитування, тому що викладачі не обмежені часом. До недоліків цього методу відносять такі: відсутність живого контакту викладача з ад'юнктами, цілеспрямованих впливів на зміст їхньої навчальної праці, що в цілому знижує виховну функцію контролю; успіхи і помилки чи неточності ад'юнкта, зафіксовані в контрольній роботі, ніби «віддаляють» від нього час до повідомлення результатів, що не дозволяє мобільно проводити корекцію знань, як при усному опитуванні. Письмовий контроль, який є трудомістким, вимагає копіткої роботи викладачів як з підготовки індивідуальних завдань, так і в забезпеченні самотійного їх виконання ад'юнктами. Питання для самотійних і контрольних робіт розробляються на основі предметних програм і змісту підручників. Вони бувають різні за рівнем складності, починаючи з репродуктивних і закінчуючи проблемнопошуковими, творчими. Відповіді на поставлені питання виявляють уміння ад'юнктів застосовувати набуті знання в практичній діяльності.

Графічна перевірка – використовується переважно при вивченні можливостей графічного оформлення дисертаційного матеріалу, практикуми з обробки результатів тощо. Форми графічної перевірки знань, умінь та навичок ад'юнктів дуже різноманітні: креслення, схеми процесів, побудова діаграм,

розробка проектів тощо. Крім перевірки теоретичних знань, графічні контрольні роботи дозволяють викладачам виявити у ад'юнктів вміння та навички узагальнювати, класифікувати вивчений матеріал, просторову уяву, спеціальні вміння та ін. Завдяки тому, що кожен із ад'юнктів виконує індивідуальне завдання, цей метод контролю сприяє розвитку їхньої пізнавальної самостійності, наполегливості, вихованню сумлінності, відповідальності. Оцінювання графічних робіт проходить у вигляді співбесіди з викладачем, де ад'юнкт захищає виконану роботу, а викладач вказує на позитивні та негативні аспекти графічних робіт та виставляє оцінку в журнал. Іншою формою оцінювання графічних робіт ад'юнктів є їх публічний аналіз та обговорення. Для цього усі графічні роботи ад'юнктів (презентації) за темою чи модулем навчальної програми заслуховуються на конференції, тут важливим стає порівняння й оцінка ад'юнктами власних та робіт своїх одногрупників.

Практичний контроль умінь та навичок – здійснюється через контрольні завдання, які вимагають виконання ад'юнктами певних дій, операцій, діагностичних обстежень. У практичні завдання викладачі інколи вводять запитання, які вимагають теоретичного обґрунтування виконуваних робіт. Практичний контроль знань дозволяє перевірити уміння і навички ад'юнктів виконувати певні діагностичні маніпуляції, оперативних втручань тощо.

Програмоване опитування – полягає в доборі однакових (стандартних) за складністю та кількістю питань для всієї групи. Цей вид опитування може бути безмашинним (ад'юнктам роздаються картки для безмашинного контролю) або машинним (за допомогою комп'ютерів).

Самоконтроль призначений для самооцінки ад'юнктами якості засвоєння навчального матеріалу з конкретної теми навчальної дисципліни. З цією метою у завданнях на самостійну підготовку передбачаються питання для самоконтролю.

Тестовий контроль – найбільш популярний метод діагностики освітньокваліфікаційного рівня підготовки ад'юнктів.

Для контролю самостійної роботи ад'юнктів та з урахуванням вимог щодо наукової складової підготовки здобувачів освітньо-наукового ступеня доктора філософії навчальною програмою і планом передбачається виконання ад'юнктами самостійних проектів (рефератів, оглядів джерел, мультимедійних та інших презентацій тощо) з подальшим контролем їх виконання.

Метод підсумкового контролю: диференційований залік.

По закінченню вивчення навчальної дисципліни за умов здачі усіх передбачених програмою контрольних заходів проводиться підсумковий контроль, який проводиться у вигляді диференційованого заліку в термін, встановлений графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою навчальної дисципліни. Ад'юнкт не може бути звільнений від здачі заліку і отримати оцінку з навчальної дисципліни «Біомедична наука та етичні принципи медичної практики» автоматично.

Форма проведення усіх видів контролю (усна, письмова, комбінована), зміст і структура контрольних завдань, білетів та критерії оцінювання обговорюються на засіданні кафедри і затверджуються начальником кафедри не пізніше ніж за місяць до початку складання контрольного заходу. Названі матеріали дійсні

протягом навчального року, вони є складовою навчально-методичної документації з дисципліни і зберігаються на кафедрі. Можливе поєднання різних форм контролю.

11.Шкала оцінок

Оцінка успішності ад'юнкта з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння модуля і має визначення за системою ECTS та шкалою, прийнятою в Україні.

Максимальна кількість балів, яку ад'юнкт може набрати під час всіх передбачених практичних та семінарських занять, дорівнює 170 балів. За залік ад'юнкт може набрати максимально 113 балів.

Рейтингова оцінка ад'юнкта з дисципліни складається з балів, що він отримує **під час вивчення дисципліни:**

відповіді на 17 семінарських заняттях;

виконання 17 практичних завдань;

проведення диференційованого заліку.

Бали, які ад'юнкт отримав під час усіх передбачених семінарських та практичних занять складають 60% від рейтингової оцінки, залік – 40% відповідно. Підвищити оцінку можливо за рахунок виконання індивідуального завдання.

Система оцінювання за дисципліну

Робота на практичних, самостійних та семінарських заняттях з дисципліни «Біомедична наука та етичні принципи медичної практики».

Оцінка за одну відповідь дорівнює:

- повне та самостійне виконання практичного завдання
або повна та обґрунтована відповідь на запитання 5;
- неповне, але самостійне виконання практичного завдання
або повна відповідь на запитання 4;
- виконання практичного завдання за допомогою викладача
або неповна відповідь на запитання 3;
- слухачі не здатний виконати практичне завдання навіть
за допомогою викладача або відсутня відповідь на
запитання 2.

Максимальна кількість балів на всіх практичних та семінарських заняттях дорівнює:

$$34 \times 5 = 170$$

Мінімальна кількість балів, яку слухач може набрати під час всіх передбачених практичних та семінарських занять з дисципліни, дорівнює:

$$34 \times 3 = 102$$

Індивідуальне завдання

Вага індивідуального завдання не повинна перевищувати коефіцієнт 0,1 від загальної кількості балів. За відпрацьоване індивідуальне завдання ад'юнкт отримує від 10 до 20 балів.

Критерії оцінювання занять з дисципліни «Біомедична наука та етичні принципи медичної практики»

Тема	Максимальний бал	Мінімальний бал
Тема 1	35	21
Тема 2	35	21
Тема 3	35	21
Тема 4	45	27
Тема 5	20	12
Всього	170	102
Індивідуальне завдання	20	10
Залік	113	68
Разом сума балів	303	180

Критерії оцінювання диференційованого заліку

Максимальна кількість балів, що може отримати слухач за залік дорівнює 113, а мінімальна – 68.

Критерії	Бали
повна відповідь на питання білету	113
не повна відповідь на питання білету	85
часткова відповідь на питання білету	68
відповідь на питання білету містить грубі помилки	0
відсутність відповіді на теоретичне питання білету	0

Порядок застосування рейтингової системи оцінювання

Рейтингова система оцінювання успішності з навчальної дисципліни доводиться ад'юнктам на першому занятті.

Рейтингова оцінка (сума балів), яку ад'юнкт набрав з навчальної дисципліни за результатом всіх видів навчальних занять, доводиться до ад'юнкта на останньому занятті.

Рейтингова оцінка (в балах) навчальної дисципліни визначається як сума рейтингового балу, що ад'юнкт набрав протягом навчальних занять, виконання індивідуального завдання та рейтингового балу за результатами відповідей на заліку.

Для визначення оцінки за шкалою ЄКТС та національною шкалою рейтингова оцінка (в балах) навчальної дисципліни переводиться згідно з таблицею.

Рейтингова оцінка	Відсоткове співвідношення	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
273-303	90-100	A	відмінно
249-272	82-89	B	добре
227-248	75-81	C	
203-226	67-74	D	задовільно
182-202	60-66	E	
106-181	35-59	FX	незадовільно
1-105	1-34	F	

Навчальна дисципліна зараховується слухачу, якщо він набрав не менше 180 балів (102 - за поточну діяльність, 10 - за індивідуальне завдання та 68 балів за залік).

Отримані результати вносить до відомості обліку успішності.

Умови допуску до диференційованого заліку

Залік здійснюється по завершенню вивчення всіх тем дисципліни на останньому контрольному занятті. Ад'юнкт допускається до заліку, якщо він до початку заліку ліквідував заборгованість за всіма видами робіт, які передбачені робочим навчальним планом (робочою програмою навчальної дисципліни) та при вивченні дисципліни набрав кількість балів, не меншу за мінімальну (102 бали). Ад'юнкт, який набрав протягом навчання рейтингову оцінку з кредитного модуля менше за 102 бали, до заліку не допускається. Він отримує оцінку F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни.

Оцінка знань ад'юнктів за диференційований залік

Під час визначення оцінки ад'юнктів за залік враховуються:

- рівень фахової (наукової) підготовки, знання керівних документів, уміння творчо застосовувати отримані знання для вирішення практичних завдань;
- якість доповіді (обґрунтованість, чіткість, стислість), здатність упевнено та правильно відповісти на питання, логічно будувати свою відповідь, аргументовано відстоювати свою точку зору.

Результати складання ад'юнктами оцінюються за 100-бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Оцінка виставляється як середнє арифметичне із оцінок за відповіді на питання екзаменаційного білету з урахуванням оцінок за відповіді на всі додаткові питання.

При цьому:

90-100 балів відповідають оцінці за національною шкалою – “відмінно”, за шкалою ЄКТС – “A”;

82-89 балів – “добре” – “B”;

75-81 балів – “добре” – “С”;

66-74 бали – “задовільно” – “D”;

60-65 бали – “задовільно” – “E”;

30-59 балів – “незадовільно” – “FX” – з можливістю повторного складання;

0-34 бали – “незадовільно” – “F” – з обов’язковим повторним вивченням навчальної дисципліни.

Знання ад’юнктів оцінюються за результатами відповідей на кожне з питань відповідного розділу за 100-бальною шкалою:

“96-100” – ад’юнкт має системні, глибокі знання, виявляє неординарні творчі здібності, вміє формулювати і визначати шляхи розв’язування проблеми, виявляє власне ставлення до них;

“90-95” – ад’юнкт має глибокі знання, здатний аргументовано і творчо використовувати їх у нестандартних ситуаціях, вміє формулювати і визначати шляхи розв’язування проблеми;

“82-89” – ад’юнкт вільно володіє матеріалом, застосовує знання в дещо змінній інтерпретації, використовує загальновідомі докази у власній аргументації;

“75-81” – знання ад’юнкта є достатньо повними, слухач вміє правильно аналізувати теоретичний матеріал, робити висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями;

“65-74” – ад’юнкт правильно, логічно відтворює матеріал, застосовує знання у стандартних ситуаціях, розуміє основні теоретичні положення, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок;

“60-65” – ад’юнкт виявляє знання і розуміння основних положень теоретичного матеріалу, вміє застосовувати знання при розв’язанні завдань за зразком. Відповідь його правильна, але недостатньо обґрунтована;

“50-59” – ад’юнкт знає близько половини теоретичного матеріалу, під час викладення матеріалу допускає суттєві неточності, для надання правильних відповідей йому потрібна допомога членів комісії;

“36-49” – ад’юнкт відтворює менше половини матеріалу, дає відповіді з допомогою членів комісії;

“21-35” – ад’юнкт фрагментарно відтворює незначну частину теоретичного матеріалу з зазначених питань співбесіди, виявляє невпевненість і неточність у відповідях на додаткові й навідні питання;

“1-20” – ад’юнкт не розрізняє об’єкта теоретичного матеріалу, не може дати відповідь на елементарні питання.

Оцінка визначається як середній бал за окремі питання. Максимальна оцінка становить 100 балів.

Загальна оцінка за диференційований залік визначається як середньоарифметичне із оцінок членів підкомісії з округленням у найближчий бік до цілих чисел, за умови отримання ад’юнктом позитивних оцінок за кожную частину заліку.

10. Структура та розподіл навчального часу з тем і видів навчальних занять з навчальної дисципліни «Біомедична наука та етичні принципи медичної практики»

№ з/п	Види навчальних занять	К-ть годин	Із них		Номери семестрів, назва змістового модуля, тем і занять, навчальні питання	Матеріально-технічне забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
			ПКВ	Самост. робота			
1	2	3	4	5	6	7	8
Семестр 3							
Змістовий модуль 1. Загальні питання медичної етики: історія розвитку, основні принципи, правове регулювання							
Тема 1. Медична етика як наукова дисципліна. Нормативно-правова основа медичної етики							
1	Лекція	2	2	-	Медична етика як наукова дисципліна. Нормативно-правова основа медичної етики	1. Текст лекції. 2. Набір схем, таблиць, слайдів, мультимедійна презентація	Див.розд.11
3	Семінарське заняття	2	2	-	Основні категорії етики. Медична етика та деонтологія. Історичні етапи становлення медичної етики.	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
4	Семінарське заняття	2	2	-	Біоетика як сучасний етап розвитку медичної етики. Визначення етики як самостійної дисципліни.	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11

№ з/п	Види навчальних занять	К-ть годин	Із них		Номери семестрів, назва змістового модуля, тем і занять, навчальні питання	Матеріально-технічне забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
			ПКВ	Самост. робота			
1	2	3	4	5	6	7	8
5	Семінарське заняття	2	2	-	Етика в системі гуманітарних знань. Визначення моралі. Концепції походження моралі.	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
6	Семінарське заняття	2	2	-	Медичне право. Міжнародні правові документи, що регулюють моральне поле в клінічній медицині та медичних дослідженнях: Нюрнберзький кодекс, Женевська Декларація лікарів Всесвітньої Медичної Асоціації, Міжнародний кодекс медичної етики ВМА, Всесвітня декларація про геном людини та права людини.	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
8	Практичне заняття	2	2	-	Міжнародні правові документи, що регулюють моральне поле в клінічній медицині та медичних дослідженнях: Нюрнберзький кодекс, Женевська Декларація лікарів Всесвітньої Медичної Асоціації, Міжнародний кодекс медичної етики ВМА, Всесвітня декларація про геном людини та права людини.	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання. 3. Історії хвороби	Див.розд.11
9	Практичне заняття	2	2	-	Законодавство України про охорону здоров'я	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11
10	Практичне заняття	2	2	-	Етика в системі гуманітарних знань. Визначення моралі. Концепції походження моралі.	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11

№ з/п	Види навчальних занять	К-ть годин	Із них		Номери семестрів, назва змістового модуля, тем і занять, навчальні питання	Матеріально-технічне забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
			ПКВ	Самост. робота			
1	2	3	4	5	6	7	8
16	Самостійна робота	2	-	2	Міжнародні правові документи, що регулюють моральне поле в клінічній медицині та медичних дослідженнях	Методична розробка на самостійну роботу	Див.розд.11
Тема 2. Принципи медичної етики. Основні засади відносин між лікарем та пацієнтом. Лікар та сучасне суспільство. Особливості національної моделі охорони здоров'я							
21	Лекція	2	2	-	Принципи медичної етики. Основні засади відносин між лікарем та пацієнтом	1. Текст лекції. 2. Набір схем, таблиць, слайдів, мультимедійна презентація	Див.розд.11
24	Семінарське заняття	2	2	-	Традиції та основні принципи медичної етики. Основні засади відносин між лікарем та пацієнтом. Відношення сучасного суспільства до лікаря. Соціальна справедливість і соціоетичні зобов'язання. Розподіл ресурсів охорони здоров'я.	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
25	Семінарське заняття	2	2	-	Соціоетичні зобов'язання. Практика біоетики в різних моделях охорони здоров'я. Особливості національної моделі охорони здоров'я.	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
26	Семінарське заняття	1	1	-	Основні принципи національної моделі охорони здоров'я.	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11

№ з/п	Види навчальних занять	К-ть годин	Із них		Номери семестрів, назва змістового модуля, тем і занять, навчальні питання	Матеріально-технічне забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
			ПКВ	Самост. робота			
1	2	3	4	5	6	7	8
27	Семінарське заняття	2	2	-	Особистість лікаря. Лікар та сучасне суспільство. Особливості національної моделі охорони здоров'я.	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
31	Практичне заняття	2	2	-	Інтерактивна сторона спілкування. Ефективне спілкування. Поняття про «зворотній зв'язок». Комунікативні бар'єри. Моральні норми і правила. Лікарська таємниця.	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11
32	Практичне заняття	2	2	-	Сучасні моделі взаємовідносин «лікар-пацієнт». Фактори впливу на психічний та емоційний стан пацієнта. Поняття про «емпатію». Стадії емпатії. Способи передачі емпатії. Особа в ситуації етичного вибору.	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11
33	Практичне заняття	2	2	-	Основні якості особистості медика. Мужність і оптимізм в роботі медика. Лікар як громадянин та інтелігент. Напрямки та можливості розвитку майбутнього лікаря в етичному та професійному контекстах. Необхідність цілісного мислення для лікаря в сучасному світі.	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11
42	Самостійна робота	2	-	2	Принципи професійного спілкування лікаря та пацієнта на різних етапах діагностування та процесу лікування. Деонтологічні норми під час інформування пацієнта щодо діагнозу та прогнозу лікування. Відносини між лікарем і близькими та рідними пацієнта.	Методична розробка на самостійну роботу	Див.розд.11

Змістовий модуль 2. Етичні проблеми та принципи медичної практики та біомедичних досліджень

Тема 3. Етичні проблеми медицини початку й кінця життя

№ з/п	Види навчальних занять	К-ть годин	Із них		Номери семестрів, назва змістового модуля, тем і занять, навчальні питання	Матеріально-технічне забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
			ПКВ	Самост. робота			
1	2	3	4	5	6	7	8
48	Лекція	2	2	-	Етичні проблеми репродуктивної медицини. Права дитини	1. Текст лекції. 2. Набір схем, таблиць, слайдів, мультимедійна презентація	Див.розд.11
51	Семінарське заняття	2	2	-	Етичні проблеми репродуктивної медицини. Права новонародженого та права ембріона. Пренатальний скрінінг: обґрунтування ризиків.	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
52	Семінарське заняття	2	2	-	Штучне запліднення та пов'язані з ним етичні проблеми (штучна інсемінація, донорство репродуктивних клітин, сурогатне материнство, маніпулювання ембріонами та зайві ембріони, конфіденційність)	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
53	Семінарське заняття	2	2	-	Проблема абортів: відношення різних культур та релігійних конфесій; права жінки та ембріона. Права дитини та медицина	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11

№ з/п	Види навчальних занять	К-ть годин	Із них		Номери семестрів, назва змістового модуля, тем і занять, навчальні питання	Матеріально-технічне забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
			ПКВ	Самост. робота			
1	2	3	4	5	6	7	8
54	Семінарське заняття	2	2	-	Проблема життя та смерті в філософії та медицині. Відношення до смерті – історико-філософська ретроспектива.	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
60	Практичне заняття	2	2	-	Філософський, моральний та правовий аспекти евтаназії та ятротаназії	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11
61	Практичне заняття	2	2	-	Паліативна допомога. Хоспіси: становлення, принципи та філософія лікарського підходу до хворих.	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11
62	Практичне заняття	2	2	-	Сучасна дискусія у світі щодо моральності переривання життя. Відношення до пацієнтів похилого віку	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11
76	Самостійна робота	2	-	2	Етичні проблеми репродуктивної медицини.	Методична розробка на самостійну роботу	Див.розд.11

Тема 4. Соціально-філософські аспекти етичних проблем в медицині

№ з/п	Види навчальних занять	К-ть годин	Із них		Номери семестрів, назва змістового модуля, тем і занять, навчальні питання	Матеріально-технічне забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
			ПКВ	Самост. робота			
1	2	3	4	5	6	7	8
77	Лекція	2	2	-	Етичні проблеми трансплантології, переливання крові, ВІЛ-інфекції та соціально-небезпечних інфекцій	1. Текст лекції. 2. Набір схем, таблиць, слайдів, мультимедійна презентація	Див.розд.11
79	Семінарське заняття	2	2	-	Основи біоетичних аспектів трансплантології та переливання крові. Поняття трансплантації: історія і сучасність. Моральні проблеми трансплантології. Ксенотрансплантація. Етико-правові принципи трансплантації людських органів. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині».	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
80	Семінарське заняття	2	2	-	Поняття про донорство та трансфузіологію. Біоетичні проблеми переливання крові. Закон України «Про донорство крові та її компонентів». Юридичні моделі при заборі органів від трупних донорів. Біоетичні проблеми клонування людських органів. Етичні проблеми біобанків органів і тканин	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
81	Семінарське заняття	2	2	-	Основи біоетичної оцінки та контролю генетичних технологій. Етичні проблеми впровадження нанотехнологій у медицину	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
85	Практичне заняття	2	2	-	Основи біоетичних проблем ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій. Морально-етичні проблеми ВІЛ /СНІДУ причина прихованої епідемії в Україні.	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11

№ з/п	Види навчальних занять	К-ть годин	Із них		Номери семестрів, назва змістового модуля, тем і занять, навчальні питання	Матеріально-технічне забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
			ПКВ	Самост. робота			
1	2	3	4	5	6	7	8
86	Практичне заняття	2	2	-	Ятрогенії: поняття, класифікація, причини, наслідки, профілактика. Лікарська помилка: визначення, види лікарських помилок. Поняття про лікарські правопорушення і юридична відповідальність за них.	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11
87	Практичне заняття	4	4	-	Біоетичні проблеми біопсихосоціальної медицини, психології та психіатрії Лікування психічних хворих і права людини. Специфіка етичних проблем у психіатрії. Моделі психічних захворювань. Етика медсестри психіатричного закладу. Психотерапевтична роль медсестри. Загальні етичні принципи в роботі психологів різних рівнів. Специфіка роботи з дітьми	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11
90	Практичне заняття	2	2	-	Механізми психічного та фізіологічного стресу. Психологічні наслідки стресу. Профілактика психічного стресу та корекція його наслідків. Сучасні підходи до психічного оздоровлення. Етичні проблеми медичного застосування психотропних засобів. Боротьба з наркозалежністю, алкоголізмом і тютюнопалінням.	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11
91	Практичне заняття	4	4	-	Біотехнологія, біобезпека і генетична інженерія. Генно-інженерні організми на службі у медицини. Виробництво трансгенних медичних препаратів. Етичні проблеми застосування медичних технологій, які пов'язані із втручанням у геном людини, її фізіологію, фізичну та психологічну цілісність. Етичні проблеми клонування живих організмів.	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11
92	Практичне заняття	2	2	-	Генна та фетальна терапія, генетична паспортизація, генно-модифіковані продукти – етичні аспекти. Приклади впровадження нанотехнологій у медицину	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11

№ з/п	Види навчальних занять	К-ть годин	Із них		Номери семестрів, назва змістового модуля, тем і занять, навчальні питання	Матеріально-технічне забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
			ПКВ	Самост. робота			
1	2	3	4	5	6	7	8
	Практичне заняття				Етико-деонтологічні аспекти застосування нанотехнологій. Біоетичні принципи впровадження нанотехнологій. Проблеми впровадження нанотехнологій у медицину		
95	Самостійна робота	4	-	4	Основи біоетичних проблем ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій. Морально-етичні проблеми ВІЛ /СНІДУ причина прихованої епідемії в Україні. Допомога хворим на СНІД. Епідемія ВІЛ/СНІДу. Правозахисна діяльність у сфері ВІЛ/СНІДу. Біоетичні проблеми під час лікування хворих з ВІЛ/СНІДом. Права людей, які живуть із ВІЛ/СНІДом. Правозахисна діяльність у сфері ВІЛ/СНІДу. Стигма і дискримінація, асоційовані з ВІЛ/СНІДом	Методична розробка на самостійну роботу	Див.розд.11

№ з/п	Види навчальних занять	К-ть годин	Із них		Номери семестрів, назва змістового модуля, тем і занять, навчальні питання	Матеріально-технічне забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
			ПКВ	Самост. робота			
1	2	3	4	5	6	7	8
Тема 5. Етико-правове регулювання біомедичних досліджень. Доклінічні дослідження та клінічні випробування лікарських засобів в Україні							
102	Лекція	2	-	2	Етико-правове регулювання біомедичних досліджень. Доклінічні дослідження та клінічні випробування лікарських засобів в Україні	1. Текст лекції. 2. Набір схем, таблиць, слайдів, мультимедійна презентація	Див.розд.11
104	Семінарське заняття	2	2	-	Основні етичні принципи біомедичних досліджень. Нюрнберзький кодекс, Бельмонтський звіт та Хельсинська декларація ВМА. Етичні принципи досліджень над тваринами. Доктрина трьох "R".	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
105	Семінарське заняття	2	2	-	Принципи та етапи біомедичних досліджень з людьми. Стандарти якості біомедичних експериментів згідно М. Бунге. Основні етичні принципи біомедичних досліджень. Нюрнберзький кодекс, Бельмонтський звіт та Хельсинська декларація ВМА.	1. План семінарського заняття. 2. Набір схем, таблиць, слайдів.	Див.розд.11
109	Практичне заняття	2	2	-	Основні етичні принципи біомедичних досліджень. Нюрнберзький кодекс, Бельмонтський звіт та Хельсинська декларація ВМА. Етичні принципи досліджень над тваринами. Доктрина трьох "R".	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11

№ з/п	Види навчальних занять	К-ть годин	Із них		Номери семестрів, назва змістового модуля, тем і занять, навчальні питання	Матеріально-технічне забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
			ПКВ	Самост. робота			
1	2	3	4	5	6	7	8
¹¹⁰	Практичне заняття	2	2	-	Принципи та етапи біомедичних досліджень з людьми. Стандарти якості біомедичних експериментів згідно М. Бунге. Основні етичні принципи біомедичних досліджень. Нюрнберзький кодекс, Бельмонтський звіт та Хельсинська декларація ВМА.	1. Методична розробка на практичне заняття. 2. Ситуаційні завдання.	Див.розд.11
¹¹⁵	Самостійна робота	2	-	2	Етико-правове регулювання біомедичних досліджень.	Методична розробка на самостійну роботу	Див.розд.11

Умовні скорочення:

ПКВ – під керівництвом викладача; Л – лекція; СЗ – семінарське заняття; ПЗ – практичне заняття; СР – самостійна робота

13. Завдання для самостійної роботи

1. Основні етапи розвитку етики, деонтології та біоетики.
2. Морально-етична відповідальність лікаря у сучасному суспільстві. «Етичний кодекс лікаря України» (2009 р.).
3. Свобода і відповідальність у науці – погляди Лауреатів Нобелівської премії в галузі біології, медицини та хімії.
4. Біоетика – шлях до стратегічної відповідальності.
5. Глобалізація та вимоги формування нової відповідальності професійних співтовариств.
6. Життя як цінність в дискурсі філософії та медицини.
7. Етико-філософські проблеми в діяльності лікаря.
8. Навички міжособистого спілкування у медичному колективі.
9. Соціальна робота та її медична спрямованість. Етика, філософія та медицина Стародавнього Китаю (Трактат «Ней-цзин», «Книга про внутрішню людину»).
10. Взаємозв'язки античної філософії, етики та медицини. Етичні питання медицини у філософії Сократа, Платона та Аристотеля.
11. Моральні принципи історичної моделі біоетики Парацельса.
12. Деонтологічна модель біоетики.
13. Морально-правові аспекти проведення клінічних експериментів та досліджень; офіційні документи, які регламентують проведення випробувань із залученням людини.
14. Моральні питання проведення експериментів ембріонах людини, розумово та фізично відсталих особах, етичні аспекти ставлення до новонароджених із дефектами розвитку.
15. Право людини на життя та смерть, проблема цінності людського життя.
16. Моральні проблеми штучного запліднення, абортів та «сурогатного материнства».
17. Морально-правові аспекти реаніматології та трансплантології: використання органів від живих та померлих донорів, ксенотрансплантація – за та проти.
18. Вчення про стовбурові клітини, морально-деонтологічна оцінка процедур отримання та уведення в організм ембріональних стовлових клітин людини.
19. Деонтологічні аспекти взаємовідносин у медичних колективах: проблеми корпоративності, демократичності, субординації.
20. Проблема ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД: питання медичної етики та деонтології.
21. Морально-етичні проблеми в онкології, геронтології, психіатрії та пошук шляхів їх вирішення.
22. Деонтологічні аспекти спілкування із пацієнтами-військовослужбовцями, що проходили службу у «гарячих» точках та зоні АТО/ООС.

14. Перелік питань до заліку

1. Медична етика як наукова дисципліна. Визначення етики як самостійної дисципліни.
2. Етика в системі гуманітарних знань. Визначення моралі. Концепції походження моралі. Основні категорії етики.
3. Медична етика та деонтологія. Історичні етапи становлення медичної етики. Біоетика як сучасний етап розвитку медичної етики.
4. Нормативно-правова основа медичної етики. Медичне право. Міжнародні правові документи, що регулюють моральне поле в клінічній медицині та медичних дослідженнях: Нюрнберзький кодекс, Женевська Декларація лікарів Всесвітньої Медичної Асоціації, Міжнародний кодекс медичної етики ВМА, Всесвітня декларація про геном людини та права людини. Законодавство України про охорону здоров'я.
5. Принципи медичної етики. Основні засади відносин між лікарем та пацієнтом. Традиції та основні принципи медичної етики.
6. Поняття про спілкування, зміст, мета і засоби спілкування. Стратегії та тактики спілкування. Види запитань для проведення бесіди.
7. Інтерактивна сторона спілкування. Ефективне спілкування. Поняття про «зворотній зв'язок». Комунікативні бар'єри.
8. Поняття про «емпатію». Стадії емпатії. Способи передачі емпатії. Особа в ситуації етичного вибору. Моральні норми і правила.
9. Лікарська таємниця. Сучасні моделі взаємовідносин «лікар-пацієнт». Фактори впливу на психічний та емоційний стан пацієнта.
10. Принципи професійного спілкування лікаря та пацієнта на різних етапах діагностування та процесу лікування. Деонтологічні норми під час інформування пацієнта щодо діагнозу та прогнозу лікування.
11. Особистість лікаря. Лікар та сучасне суспільство.
12. Особливості національної моделі охорони здоров'я. Основні якості особистості медика. Необхідність цілісного мислення для лікаря в сучасному світі.
13. Напрямки та можливості розвитку майбутнього лікаря в етичному та професійному контекстах. Відношення сучасного суспільства до лікаря.
14. Соціальна справедливість і соціоетичні зобов'язання. Розподіл ресурсів охорони здоров'я. Соціоетичні зобов'язання.
15. Практика біоетики в різних моделях охорони здоров'я. Основні принципи національної моделі охорони здоров'я.
16. Основні методологічні та етико-правові проблеми доклінічних та клінічних досліджень.
17. Міжнародні та вітчизняні законодавчі акти, що регулюють проведення доклінічних та клінічних досліджень.
18. Основні біоетичні цінності, принципи та правила проведення біомедичних досліджень.
19. Біоетичні принципи, етико-правові нормативи та стандарти проведення

доклінічних досліджень з застосуванням тварин.

20. Етичні проблеми репродуктивної медицини. Права дитини. Етичні проблеми репродуктивної медицини. Права новонародженого та права ембріона.
21. Пренатальний скрінінг: обґрунтування ризиків. Штучне запліднення та пов'язані з ним етичні проблеми. Проблема абортів: відношення різних культур та релігійних конфесій; права жінки та ембріона. Права дитини та медицина.
22. Проблема життя та смерті в філософії та медицині. Відношення до смерті – історико-філософська ретроспектива.
23. Філософський, моральний та правовий аспекти евтаназії та ятротаназії. Сучасна дискусія у світі щодо моральності переривання життя.
24. Паліативна допомога. Хоспіси: становлення, принципи та філософія лікарського підходу до хворих.. Відношення до пацієнтів похилого віку.
25. Методи та механізми втілення етичних принципів в доклінічні дослідження та захисту прав людини при проведенні клінічних досліджень.
26. Сутність принципів та методів організації етичної експертизи біомедичних досліджень.
27. Методологічні та етичні принципи складання та форма інформованої згоди.
28. Захист прав лікаря-дослідника при проведенні клінічних досліджень
29. Історія виникнення комітетів та комісій з етики. Завдання та функції комісій з питань етики: досвід України.
30. Функції та роль в розвитку етичної експертизи клінічних досліджень Державного експертного центру України.
31. Стандартні операційні процедури роботи комісій з питань етики.
32. Етико-правові та методологічні засади, функції та роль Державного експертного центру МОЗ України в розвитку клінічних досліджень в Україні.
33. Природа та сутність етичної експертизи біомедичних досліджень.
34. Проблемні питання проведення етичної експертизи доклінічних та клінічних досліджень в Україні.
35. Особливості захисту прав учасників дослідження в залежності від їх ступеню вразливості (діти, літні пацієнти, вагітні жінки, в'язні та ін.)
36. Особливості захисту прав учасників дослідження в залежності від типу дослідження (терапевтичні та нетерапевтичні) та типу захворювання, стану здоров'я пацієнта (гострі, хронічні захворювання), системи надання медичних послуг (ургентна, стаціонарна), етико-деонтологічних традицій.
37. Функції та роль системи етичної експертизи, локальних комісій з питань етики при лікувальних закладах в гуманізації медицини та розвитку медичної науки в Україні.
38. Методологічні та етичні принципи та форма складання протоколу клінічного дослідження.

39. Форма інформованої згоди: зміст, структура, різновиди.
40. Механізми втілення прав пацієнта в інформовану згоду пацієнта-суб'єкта дослідження.
41. Механізми втілення принципів біоетики в протокол дослідження.
42. Механізми втілення принципів біоетики в інформовану згоду пацієнта-суб'єкта дослідження.
43. Методологічні та етичні принципи складання та форма інформованої згоди учасника дослідження.
44. Базові етичні принципи проведення біомедичних досліджень за участю людини: повага особистості, незавдання шкоди, справедливість.
45. Етичні принципи досліджень над тваринами. Вибір технології експериментів на тваринах.
46. Принципи та етапи біомедичних досліджень з людьми. Стандарти якості біомедичних експериментів згідно М. Бунге.
47. Біоетичні аспекти розробки інформованої згоди пацієнта. Біоетичні аспекти оцінки користі та ризику для учасника дослідження. Біоетичні аспекти відбору учасників дослідження.
48. Порядок і терміни проведення біоетичної експертизи дисертаційних досліджень.
49. Етичні проблеми трансплантології, переливання крові, ВІЛ-інфекції та соціально-небезпечних інфекцій. Основи біоетичних аспектів трансплантології та переливання крові.
50. Поняття трансплантації: історія і сучасність. Моральні проблеми трансплантології. Ксенотрансплантація. Етико-правові принципи трансплантації людських органів.
51. Поняття про донорство та трансфузіологію. Біоетичні проблеми переливання крові. Юридичні моделі при заборі органів від трупних донорів.
52. Біоетичні проблеми клонування людських органів. Етичні проблеми біобанків органів і тканин.
53. Основи біоетичних проблем ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій. Морально-етичні проблеми ВІЛ /СНІДУ причина прихованої епідемії в Україні.
54. Допомога хворим на СНІД. Епідемія ВІЛ/СНІДу. Люди, які живуть із ВІЛ/СНІДом, та уразливі до ВІЛ групи.
55. Біоетичні проблеми під час лікування хворих з ВІЛ/СНІДом. Права людей, які живуть із ВІЛ/СНІДом.
56. Ятрогенії: поняття, класифікація, причини, наслідки, профілактика. Лікарська помилка: визначення, види лікарських помилок. Поняття про лікарські правопорушення і юридична відповідальність за них.
57. Біоетичні проблеми біопсихосоціальної медицини, психології та психіатрії. Лікування психічних хворих і права людини.
58. Механізми психічного та фізіологічного стресу. Психологічні наслідки стресу.

- 59.Профілактика психічного стресу та корекція його наслідків. Сучасні підходи до психічного оздоровлення.
- 60.Етичні проблеми медичного застосування психотропних засобів. Боротьба з наркозалежністю, алкоголізмом і тютюнопалінням.
- 61.Основи біоетичної оцінки та контролю генетичних технологій. Етичні проблеми впровадження нанотехнологій у медицину.
- 62.Біотехнологія, біобезпека і генетична інженерія.
- 63.Приклади впровадження нанотехнологій у медицину. Етико-деонтологічні аспекти застосування нанотехнологій.
- 64.Біоетичні принципи впровадження нанотехнологій. Проблеми впровадження нанотехнологій у медицину.
- 65.Етичні проблеми застосування медичних технологій, які пов'язані із втручанням у геном людини, її фізіологію, фізичну та психологічну цілісність.
- 66.Етичні проблеми клонування живих організмів. Генна та фетальна терапія, генетична паспортизація, генно-модифіковані продукти – етичні аспекти.
- 67.Етико-правове регулювання біомедичних досліджень. Доклінічні дослідження та клінічні випробування лікарських засобів в Україні.
- 68.Основні етичні принципи біомедичних досліджень. Нюрнберзький кодекс, Бельмонтський звіт та Хельсинська декларація ВМА.

15. Рекомендована література

15.1. Основна (базова) література:

1. Білоконь С. В. Основи біоетики та біобезпеки: навчальний посібник / С. В. Білоконь – Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. – 155 с.
2. Етична експертиза біомедичних досліджень. Методичні рекомендації. –К: Сфера, 2008.- 48 с.
3. Загальна декларація про біоетику та права людини (ЮНЕСКО, 2005 р.).
4. Загальні принципи організації діяльності комісій з питань етики при лікувально-профілактичних закладах, в яких проводяться клінічні випробування лікарських засобів. Посібник [автори укладачі: Л. Ковтун, Л. Янкова, С. Распутняк, О. Сілантьєва, Я. Мальцева, Л. Попова, М. Калашнікова, Т. Федорчук]. – Київ: ДЕЦ МОЗ, 2017.- 48 с.
5. Закони України: «Про лікарські засоби», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про науково-технічну інформацію»; Настанови «Лікарські засоби. Належна клінічна практика». <http://www.dec.gov.ua/index.php/ua/responsive/2013-12-12-17-11-38>
6. Конвенция о защите прав и достоинства человека в связи с применением достижений биологии и медицины: Конвенция о правах человека и биомедицине. Овьедо, 4 апреля 1997. – 5 с. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007d004> (доступ 20.09.2018).

7. Кузь О. М., Чешко В.Ф. Філософія науки: навчальний посібник / О. М. Кузь, В. Ф. Чешко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 172 с.
8. Лісовий В.М. М'ясоєдов В.В. Ковальова О.М. Біоетичні принципи випробувань лікарських засобів.- Харків: ХНМУ, 2012.
9. Основи методології та організації наукових досліджень навчальний. Посібник для студентів, курсантів, аспірантів, ад'юнктів/За редакцією члена-кореспондента НАН України, доктора філософських наук, професора А. Є. Конверського.-Київ: «Центр учбової літератури», 2010.
- 10.Пустовіт С.В. Етична експертиза біомедичних досліджень: сутність, функції, проблеми//Современные проблемы токсикологии. - 2011.- №4(54).- С. 5-10.
- 11.Пустовіт С.В. Методологические проблемы этического регулирования клинических исследований//Интегративная антропология.- 2014.- № 1(23).- С. 25-30.
- 12.Руководство для членов Комитетов по этической экспертизе исследований. Руководящий комитет по биоэтике // Департамент документации и публикации, Совет Европы, Октябрь 2012. – 63 с.
- 13.Философия биомедицинских исследований / Под ред. Б. Г. Юдина. — М.: Институт человека РАН; Независимый институт гражданского общества, 2004. – 128 с.
- 14.Філософія науки: підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін.; за ред. І. С. Добронравової. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2018. – 255 с.
- 15.International Ethical Guidelines for Health-related Research Involving Humans. Geneva: Council for International Organizations of Medical Sciences (CIOMS); 2016

15.2. Додаткова література:

1. Гельсінська декларація (ВМА, 1913 р.).
2. Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей (1986 р.).
3. Загальна декларація прав людини (ООН, 1948 р.).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська Конвенція з прав людини) (Рада Європи, 1950 р.).
5. Конвенція про права інвалідів (ООН, 2006 р.).
6. Конвенція про права людини та біомедицину (Конвенція Ов'єдо, 1997 р.) і Додатковий протокол про біомедичні дослідження (2005 р.);
7. Директива Ради ЄС № 90/385/ЄЕС «Про наближення законодавства держав - членів стосовно активних медичних виробів, що імплантуються» (1990). Директива Ради ЄС № 93/42/ЄЕС «Про медичні прилади» (1993).
8. Директива Європейського парламенту та Ради ЄС від 27 жовтня 1998 р. № 98/79/ЄС «Про засоби медичної техніки для діагностики in vitro», принципів Належної клінічної практики (ICH GCP),

9. Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» (2006 р.).
10. Наказ МОЗ України № 690 від 23.09.2009 «Про затвердження Порядку проведення КВ та експертизи матеріалів КВ та Типового Положення про комісії з питань етики» (zareestrovaniy v Ministerstvi Yustitsii 29.10.2009 №1010/1726 та №1011/1727) зі змінами
11. Bioethics in Central Europe: Methodology and education. Ed. By V. Glushman. – Preshov, 2009.- 258 с.

Провідний лектор:

професор кафедри військової терапії
доктор медичних наук, доцент
полковник медичної служби

Олександр КРАСЮК